

Fiodor Dostojewski (11 listopada 1821 w Moskwie - 9 lutego 1881 w Petersburgu, Imperium Rosyjskie)

*Ten pisarz-gigant z carskiej Rossji
wpadł w nałóg grania, żartoczej żmiji,
grał i przegrywał,
wszystko spisywał,
tak zgłębiał ducha filozofji.*

(ebs)

Fiodor Dostojewski - rosyjski pisarz i myśliciel, jeden z najbardziej wpływowych powieściopisarzy literatury rosyjskiej i światowej uważany za mistrza realistycznej prozy psychologicznej na pograniczu realności i wyobraźni, w swych utworach często używał motywu walki dobra ze złem czającym się wszędzie.

Urodził się jako Fiodor Michajłowicz Dostojewski, Фёдор Михайлович Достоевский, 30 października/11 listopada 1821 w Moskwie, Imperium Rosyjskie, jako drugi syn Michała i Marii Dostojewskich. Miał sześcioro rodzeństwa.

Jego ojciec był ordynatorem wojskowego szpitala w biednej dzielnicy Moskwy. W okolicy znajdował się cmentarz dla kryminalistów, przytułek dla obłąkanych i sierociniec. Jako dziecko Fiodor lubił przychodzić do przyszpitalnego ogrodu, gdzie wyprowadzano pacjentów i jako syn ordynatora przesiadywał tam godzinami słuchając opowieści chorych i cierpiących.

Rodzina Dostojewskich mieszkała w dwóch pokojach - w jednym za drewnianą przegrodą stało łóżko ojca i matki, w drugim spały dzieci z częścią służby. Reszta służących spała w kuchni, w stajni, wozowni i w składach. W zachowanych wspomnieniach ojciec Dostojewskiego był pijakiem, rozpustnikiem i tyranem. Często bił i dręczył swoją rodzinę i służbę. Zmarł w 1839 roku, dwa lata po żonie zmarłej w 1837 roku na gruźlicę. Według innej wersji zabili go służący, nie mogący wytrzymać jego ataków agresji - wlewali mu do gardła wódkę, aż wyzionął ducha.

W styczniu 1838 na rozkaz ojca Fiodor wstąpił do Wojskowej Szkoły Inżynieryjnej mieszczącej się w Zamku Michajłowskim w Petersburgu. Tam zmuszony był uczyć się matematyki - przedmiotu, którego nie znosił. Znacznie bardziej interesowała go literatura - wiele godzin spędzał nad dziełami Szekspira, Pascala, Victora Hugo, E.T.A. Hoffmanna. W tym czasie napisał dwie sztuki teatralne inspirowane sztukami niemieckiego romantyka Fryderyka Schillera, utwory te nie zachowały się.

W 1841 roku otrzymał stopień podoficera, a w roku 1843 po zdaniu egzaminów został oficerem. W Petersburgu zamieszkał u przyjaciela, doktora Rosenkampfa. W tym czasie zarabiał przekładem sztuk Balzaka, ale niewielki dochód i brak satysfakcji z pracy sprawiły, że porzucił to zajęcie i w 1844 sam zaczął pisać.

Do 1849 należał do tzw. Koła Pietraszewskiego, założonego przez socjalistę Michaiła Butaszewicza-Pietraszewskiego. Pisarz spotykał się na tzw. "piątkach", spotkaniach towarzyskich, podczas których dyskutowano na tematy filozoficzne i społeczne. Poglądy członków Koła Pietraszewskiego określano jako zapadnicstwo (ros. zapad - zachód). Krytykowali oni samodzierżawie carskie i zacofanie kulturowe, społeczne i ekonomiczne państwa. Reformy w Rosji powinny przebiegać tak, aby zbliżyć ustrój społeczny i warunki życia do panujących w Europie Zachodniej.

23 kwietnia 1849 123 członków organizacji zostało aresztowanych przez funkcjonariuszy carskiej tajnej

policji i osadzonych w Twierdzy Pietropawłowskiej. Po wielomiesięcznym śledztwie, 16 listopada 1849 Komisja Sądu Wojskowego skazała Dostojewskiego i innych członków organizacji na karę śmierci. Surowość kary była rezultatem obaw cara Mikołaja I, który nie chciał w Rosji powtórki z tego, co Europie przyniósł rok 1848. Dlatego w zarodku tępił wszelkiego rodzaju ogniska, które mogły doprowadzić do obalenia obowiązującego porządku prawnoustrojowego.

22 grudnia 1849 Dostojewski i pozostali skazani na śmierć członkowie konspiracyjnej organizacji stali przed plutonem egzekucyjnym, gdy nadeszła wiadomość o nadzwyczajnym złagodzeniu kary. Kara śmierci została zamieniona na cztery lata katorgi.

W styczniu 1850 Dostojewski został osadzony w twierdzy w Omsku. W marcu 1854, po 4 latach katorżniczej pracy, został zwolniony i wcielony w stopniu szeregowca do 7 Syberyjskiego Batalionu Liniowego w Semipałatyńsku, w którym służył przez sześć lat. Dzięki łasce cara przywrócono mu rodową godność szlachecką i awansowano do stopnia oficera.

W czasie służby w wojsku Dostojewski poznał Marię Dymitriewną Isajewą, żonę urzędnika celnego Aleksandra Isajewa z Syberii. Po jego śmierci, 6 lutego 1857 Fiodor i Maria wzięli ślub w cerkwi w Kuźniecku. W 1859 Dostojewski rozpoczyna starania o zezwolenie na powrót z zesłania, pisze prośby do cara Aleksandra II, naczelnika korpusu żandarmerii Aleksandra Timaszowa, naczelnika III Oddziału Ochrony Wasyla Dołgorukiego i bohatera Sewastopola generała Edwarda Totlebena. Pod koniec 1859 otrzymał zezwolenie na powrót z zesłania. Udał się najpierw do Tweru, a potem uzyskał zezwolenie na osiedlenie się w Petersburgu, do którego przybył 29 listopada 1859.

Na Syberii nasiliły się ataki padaczki, na którą Dostojewski chorował zapewne już przed zesłaniem.

Od stycznia 1861 redagował "Wriemia", pismo założone przez jego brata, Michała, które w 1863 zostało zamknięte przez cenzurę z powodu publikacji artykułu "Prorocze pytania" pióra Mikołaja Strachowa.

W 1864 umarła żona Maria i starszy brat pisarza Michał.

4 października 1866 pisarz zatrudnił stenotypistkę, uczennicę petersburskich kursów stenograficznych, Annę Grigoriewnę Snitkinę. Oświadczył się jej 8 listopada 1866 roku, a 15 lutego 1867 wzięli ślub. Przeżyli wspólnie czternaście lat.

Pierwsza powieść Dostojewskiego "Biedni ludzie" ukazała się w 1846 (niektóre źródła podają datę 1845, ale jest to data napisania, a nie wydania książki) i spotkała się z entuzjastycznym przyjęciem krytyki.

Sława zaczęła przemijać, gdy w 1846 roku Bieliński skrytykował kolejną książkę, "Sobowtór". Inne prace z tego okresu - "Białe noce", "Nietoczka Niezwanowa" - spotykały się z krytyką i sam Bieliński miał przyznać, że jego prorocstwo okazało się fałszywe i z Dostojewskiego nie będzie już wielkiego pisarza.

Przełomem w pisarstwie Dostojewskiego okazał się pobyt na katordze i zesłaniu. Opis czterech lat katorgi zawarł we "Wspomnieniach z domu umarłych", książce która została wydana w latach 1860-62.

W 1861 roku ukazała się powieść "Skrzydzeni i poniżeni".

W 1866 roku Dostojewski napisał opowieść o losach byłego studenta, Rodiona Raskolnikowa, który zamordował i okradł starą lichwiarkę. Powieść ukazała się w tym samym roku w odcinkach, w czasopiśmie "Russkij Wiestnik", a rok później wyszła w formie książki. "Zbrodnia i kara" to prawdopodobnie najbardziej znane dzieło tego autora.

Po śmierci pierwszej żony i brata Dostojewski popadł w depresję. Przyczyniły się do tego długi, które odziedziczył po bracie i własne, które zaciągnął by grać w kasynie. Dostojewski był hazardzistą i nałóg często doprowadzał go na skraj bankructwa. Żeby spłacić długi, sprzedał wydawcy Stelowskiemu jeszcze

nie napisane dzieło - "Gracza". Jeżeli wierzyć słowom Stelowskiego, przedmiotem tej transakcji były również prawa do wszystkich innych, niepowstałych jeszcze dzieł pisarza. To właśnie do pracy nad spisaniem "Gracza" zatrudnił Annę Grigoriewnę Snitkinę, swoją późniejszą drugą żonę, której w 1867 zadedykował tę powieść. Napisana w ciągu miesiąca książka zawiera wiele wątków autobiograficznych.

Od 14 września 1867 do 17 stycznia 1869 Dostojewski pisał "Idiotę". Pierwsze i jedyne za życia Dostojewskiego wydanie książkowe "Idioty" ukazało się w 1869.

O "Idiocie" Dostojewski pisał w liście: "Chodzi mianowicie o przedstawienie absolutnie doskonałego człowieka. Moim zdaniem nie może być nic trudniejszego, zwłaszcza w naszych czasach. (...) Już dawniej idea ta pojawiała mi się w głowie jako pewien przeblysł obrazu artystycznego, nie chciałem jednak, aby stanowiła tylko część czegoś, potrzebowałem jej jako całości".

W latach 1871-1872 na łamach czasopisma Russkij Wiestnik ukazały się "Biesy". W formie książkowej zostały wydane w 1873. Dzieło to jest panoramą myśli rosyjskiej drugiej połowy XIX wieku i pamfletem na ruch rewolucyjny. Jest to także powieść z kluczem, której bohaterowie mają swoje odpowiedniki w osobach współczesnych autorowi.

W latach 1873-1881 pisał "Dziennik pisarza", zbiór wydawanych w różnych czasopismach krótkich opowiadań, szkiców krytyczno-literackich i artykułów na bieżące tematy.

W 1875 ukazała się powieść "Młodzik", a w 1881, na krótko przed śmiercią, "Bracia Karamazow". Zmarł 28 stycznia/9 lutego 1881 w Petersburgu.

<https://www.youtube.com/watch?v=A5EEpPsju0w>

(film jest w języku hiszpańskim)

Na początku lat 60. XIX wieku Dostojewski dążył do wypracowania tego, co nazwano później "poczwinnictwem". Doszedł do przekonania, że najwyższe wartości moralne są przechowywane przez prosty rosyjski lud, przede wszystkim w jego szczerym sposobie wyznawania prawosławia. Do tego doszedł niezwykle krytyczny stosunek do świeckiej cywilizacji Zachodu i do inteligencji, która reprezentowała w Rosji tendencje okcydentalistyczne. Poczwinnictwo było zatem odmianą ludowego konserwatyzmu religijnego.

Dostojewski jednoznacznie odrzucał lewicowe i liberalne propozycje zmian. Jego zdaniem przemiany społeczne winny dokonać się w duchu autentycznego chrześcijaństwa. W opinii pisarza Nowa Rosja (tak samo jak stara) miała być prawosławną monarchią odrzucającą zachodni konstytucjonalizm i parlamentaryzm, jednoczącą wszystkie narody Słowian.

Głosił tezę o rosyjskim "posłannictwie" historycznym i religijnym, łącząc to przeświadczenie z niechęcią do Zachodu, socjalizmu i rewolucji - atakował ówczesny indywidualizm filozoficzny, dopatrując się w nim destrukcyjnego wpływu na człowieka i jego moralność; potępił zarówno kapitalistyczną cywilizację, jak ruchy socjalistyczne i rewolucyjne, zarzucając im zagubienie wartości chrześcijańskich i opowiadając się stanowczo przeciwko ateizmowi.

*
* *

"Lepiej być nieszczęśliwym i wiedzieć, niż być szczęśliwym i żyć w nieświadomości." ("Idiota")

*"Biblia należy do wszystkich – zarówno do ateistów, jak i do ludzi wierzących. To księga całej ludzkości."
"...na świecie nie może być nic bardziej idiotycznego od pomysłu wprowadzenia do Rosji systemu republikańskiego."*